

ÜZEN A FÖLD

Riport-forgatókönyv

(Hang:)

A kishegyesi könyvtárterem. A polcon Csépe Imre könyvei. Egy kéz kivesz egy könyvet. A kamera megközelíti. A kéz felnyitja, majd kiveszi belőle a kartonlapot. A kamera közelebb hozza azt, hogy a nevek olvashatók rajta.

Vágás. Parasztház. Vágás. Falusi légkört sugárzó szobában idős ember olvassa a TARISZ-
NYÁS EMBEREKET. A kamera közelebb hozza az arcát, a kezét.

Vágás. Csépe szobája. Az asztalnál ül, félközel.

A kamera fokozatosan közelebb hozza Csépe arcát.

Vágás. A kamera a kitergetett lapok felett siklik. Megáll a Csépe — verscímelek felett.

Vágás. Csépe arca közelről.

A kubikosgödörök kolosszusai közül indult, és műveiben szuggesztív esztétikai erővel ábrázolta a keserves, nyomorult embersorsokat. Azoknak az otthonizú nyelvén szól, akiknek a problémáit megszólaltatja; különösen elbeszélései gazdagok folklórértékekben. Csépe Imre elveti a formáságokat, a kifejegettség nagyságokat, az élet egyszerű, egyenes — valódi — értékeit és értelmét keresi. Leírja, és ebből a »parasztos« világlátásból nyeri egészséges — sajátosan aprólékos emberismeretből táplálkozó — realizmusát.

Östehetségnek nevezik sokan. Köteteiben a táj, az ember adja a lelkét. A kettő nem képzelhető el egymás nélkül: Csépe alakjai csak a maguk folklorisztikus talajában életképesek. Képei egytől egyig ennek a munkás-paraszt népnek a sóhajai.

Hogyan lettem író?... A barátom, Farago Péter szerelmes verseket fabrikált Hajas Kata unokájához, és megmutatta nekem. Szépek voltak. Felöltött bennem, hogy én is írhatnék...

Érdeklődni kezdtem a versek iránt. Dr. Komáromi Szilveszter tanár és jogász kezdett foglalkozni velem, megvalogatta olvasmányaimat. Rövid időn belül megszerettem Móriczot, Veres Pétert, Szabó Dezsőt..., mindjobban elmerültem Petőfi, Anany verseiben. Mondataimra, színeimre figyeltek fel a gimnazisták, és biztattak, hogy írjak.

36-ban volt első sikerem a Hídnál. 38-ban a Reggeli Ujság-ban, 39-ben a becskerek-i Irodalmi Ifjúsági Lapban, 41-ben a Naplóban jöttek írásaim.

A megszállás ideje alatt nem jelentek meg írásaim. A pesti népies lapok figyelmeztettek: ne legyenek vágyaim, hogy valaha is közölnek...

A szabadkai Népkör baloldali ifjúsága kétszer meghívott irodalmi estre. Fiákeren (!) vittek be az állomásról. (Mindössze harminc verssem volt még akkor.)

A kubikon, részaratásban telt el a többi idő, de azért munka után mindig írtam.

48-ban találkoztam Heltai Jenővel, akinek két, muzeális értékű levelét még ma is ör-

zöm. Elvitt egy csomó versemet. A Csillag folyóirat és a Kossuth Rádió közölte őket.

A felszabadulás után a Híd, a 7Nap, a Magyar Szó, a Dolgozók kezdtek közölni. 51-ben a Rádió Jugoszláviában elsőként szerepeltem.

Megjelentek versesköteteim: az *Üzen a föld*, a *Májusi mezőkön*, a *Termő porban*; elbeszélésköteteim: a *Tarisznyás emberek*, a *Fehér csönd*, az *Alkonyatban*; regényem: a *Fordul a szél*.

Ez már egészen más időszak volt. A *Fordul a szél* már jól összevillázva jelent meg.

Az írók elidegenedtek egymástól. A változó társadalmi feltételek határokat szabtak a generációk között. Csoportok alakultak. Sokan egoistákká, pozícióharcosokká váltak. A folyamat még ma is tart. Zárt körök léteznek, és burjánzik az irodalmi hegemonia.

Aki azonban érzi magában az alkotói erőt, annak nem szabad abbahagynia. Maga előtt kell elbirálnia, mi az, amit leirt.

Írói célkitűzésem ma is a nyers, valóságos élethez fűz. Munkatársaimat, az egyszerű népet nem hagyom el soha a bűdös életben.

A mondanivalóm gyűlik bennem egy hatalmas munkára. Ha időm adódik, ha stabilizálom magam egy bizonyos formában, meg fogom írni. Világszemléletemet szeretném teljesen kifejezni, bebizonyítani, hogy Csépet még nem ismerik vagy félremagyarázzák — egyesek — részint személyes bosszúból, részint gyökértelen gőgösségből. Afféle Übermenschként hangoztatják: »Csépe a gatyamadzagjánál fogva a pipacshoz kötött valaki.« Éppen ezt szeretném megcáfolni, bár cáfolnom sem kellene, ezt a művetem éppen úgy megírnám. Hiszen már az *Egy rózsához*, *A sas és a kígyó* c. verseim is ezt cáfolták már akkor, amikor a megjegyzések még el sem hangzottak!

Paraszttémáról azért írtam, hogy ily módon is csak az embert fejezzem ki. Erre készítetett az ő gyökér, amely ehhez a néphez köt. Vannak, akik nagyra tartják magukat, de az emberek között kirí gyökértelenségük. Közülük kerülnek ki a »felsőbbrendűek«. Nem ismerik el azokat, akikre rásüt a nap, akik látnak, azt hiszik, egyesekkel együtt születik a butaság, másokkal pedig a tudás, a glória...

Várom, hogy az ember EMBER legyen, hogy valaha méltó legyen erre a szóra.

A kamera lassan távolodik Csépe arcától. Vágás. Csépe előtt az asztalon könyvei. A kamera közelebb hozza őket, majd eltávolodik tőlük.

Az író és a könyvek félközben.

Vágás. A képernyőn illusztrációk Csépe könyveiből (legalább 8 kép, köztük vágás). Vágás. Csépe kishegyesi szülőháza. Megáll a kamera. Vágás. Mezők. Dolgozó földművesek. (Falusi képsor minden szándékoltság nélkül filmezve.) Vágás. Csépe fényképei egyenként megjelennek a képernyőn: az író munkásházában munkatársával stb.

Vágás. Csépe arca profilban. Lassan a kamera felé fordul.

A riport 1969 tavaszán készült a Belgrádi Televízió Magyar Szerkesztősége által kifírt forgatókönyv-pályázatra, amelyen azután második helyezést kapott. A szerkesztőség az eredmény közzétételekor ígérte a három díjnyertes pályamű másorra tűzését. Mivel azonban a fenti riport mindmáig nem került képernyőre, a riport-alany, Csépe Imre iránt tiszteletem jeléül szükségesnek tartom megjelentetését, ezzel is hangsúlyozva azt a veszteséget, amely halálával érte a vajdasági magyar irodalom népies irányzatát.

CS. M